

Запорізький державний медичний університет
Кафедра охорони здоров'я, соціальної медицини та лікарсько-трудової експертизи

Методичні вказівки до практичного заняття
з предмету «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я»
для студентів 4 курсу спеціальностей «лікувальна справа, педіатрія»

Тема: Сімейна медицина та її значення в системі медичної допомоги населенню. Зміст і організація роботи сімейного лікаря (лікаря загальної практики)

Модуль 1

Змістовний модуль 1

Запоріжжя, 2015

Склали: професор Клименко В.І., доцент Таранов В.В.

Переглянуті і затверджені на засіданні кафедри «28» серпня 2015 Протокол №1

Затверджено та рекомендовано до друку на засіданні циклової методичної комісії гігієнічних дисциплін «19» вересня 2015, протокол № 1

I. Актуальність теми:

Система охорони здоров'я ефективна тоді, коли за достатньо низьку ціну можна отримати високоякісну медичну допомогу, тому впровадження сімейної медицини дозволяє економити кошти та підвищити профілактичний напрямок в медицині.

На сьогодні сімейний лікар повинен ідентифікувати проблеми зі здоров'ям, займатись первинною профілактикою, вміти чітко визначити, до якого вузького фахівця направити у випадку хвороби, брати участь у вторинній і третинній профілактиці, отримуючи заробітну плату за кількістю осіб, які він обслуговує.

II. Цілі навчання

Загальна : вивчити основні принципи організації первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини та ознайомитися з нормативно-правовою базою сімейної медицини.

Конкретні :

ознайомитися з поняттям «первинна медико-санітарна допомога»(ПМСД) та його значення в сімейній медицині; основними моделями функціонування сімейної медицини в Україні та на прикладі інших країн;

засвоїти існуючі моделі роботи сімейного лікаря;

навчитися працювати з основною обліковою та звітною документацією, що ведеться сімейним лікарем.

III Після вивчення даної теми студент повинен :

Знати :

сутність поняття «первинна медико-санітарна допомога», «сімейна медицина», «лікар загальної практики/сімейної медицини»;

моделі роботи сімейного лікаря;

моделі функціонування сімейної медицини на прикладі інших країн;

підходи до організації сімейної медицини в Україні;

Вміти :

організувати роботу сімейного лікаря відносно різних моделей його діяльності;

заповнювати основну облікову статистичну документацію сімейного лікаря.

IV Контроль базисного (вхідного) рівня знань та вмінь

Матеріали для поза аудиторної підготовки :

Контрольні питання

Сімейна медицина , як галузь охорони здоров'я України.

Поняття первинної медико-соціальної допомоги , функції та завдання.

Поняття сімейного лікаря, його обов'язки.

Моделі роботи сімейного лікаря.

Моделі функціонування сімейної медицини на прикладі інших країн.

Підходи до організації сімейної медицини в Україні.

Етапи реформування ПМСД в Україні.

VI Зміст теми практичного заняття

VII. Самостійна робота

Практична частина заняття передбачає виконання наступних учбових завдань:

1. Ознайомитись із змістом та основними термінологічними поняттями теми (вивчення, конспектування) під контролем викладача.
2. Дати відповіді на контрольні запитання та тестові завдання.

VIII. План і організаційна структура заняття.

№ п/п	Основні етапи заняття	Рівень навчальних цілей	Методи контролю навчання	Матеріально-методичне забезпечення	Розподіл часу
I. Підготовчий етап (20%)					
	Організація заняття Постановка навчальної мети. Контроль вхідного рівня знань	I-II	Індивідуальне усне опитування.	1. Контрольні запитання: гл. IV.	15 хв.
II. Основний етап (70%)					
	Формування знань і умінь у відповідності до навчальної мети.	III	1. Вивчення і конспектування основного змісту теми. 2. Обговорення питань теми за участю викладача.	Гл. V.	60 хв.
III. Заключний етап (10%)					
	Заключний контроль і корекція набутих знань та умінь. Підведення підсумків занять. Оцінка знань. Вказівки щодо самостійної підготовки та засвоєння наступної теми.	III	1. Індивідуальний контроль . 2. Підпис протоколів. 3. Самостійна підготовка.	Зошит протоколів Підручник. Методичні вказівки. Лекції.	15 хв.

IX. Список літератури.

1. Громадське здоров'я: підручник для студ. вищих мед. навч. закладів / В.Ф. Москаленко та ін. – Вид. 3. – Вінниця, 2013. – 560с.
2. Первинна медико-санітарно допомога/сімейна медицина. За ред. В.М. Князевича; Міністерство охорони здоров'я України.- К., 2010. – с.404.
3. Борисевич М.Д., Мартишок І.О., Полатайко Є.М. Етапи розвитку сімейної медицини на Львівщині,- Львів, .1994.- 5 с.
4. Кваліфікаційна характеристика лікаря за спеціальністю "Загальна практика".
5. М.П.Павловський, В.П.Выговський, І.О.Мартинюк . Львів, 1993.- 10 О.
6. Програма з циклу "Поліклінічна справа і сімейний лікар" для студентів УІ курсу лікувального та медичного факультетів. Є.Я. Склярів, І.О. Мартинюк . Львів, 1995.-19 с.
7. Професіограма врача общей практики (семейного врача). М.П.Павловський,
8. В.П.Выговський, И.О.Мартинюк и др.- Львов, 1988.- 15 О.
9. Професіограма врача общей практики (семейного врача). М.П.Павловський, В.П.Выговський, И.О.Мартинюк и др.- Львов, 1989.* 16 с.
10. Професіограма лікаря загальної практики (сімейного лікаря). М.П.Павловський, В.П.Выговський, И.О.Мартинюк та ін. К.: 1990.- 39 с.
11. Реорганізація первинної медико-санітарної допомоги населенню на засадах загальної практики (сімейної медицини) За ред. В.М.Пономаренка.- К., 2001.* 182 с.
12. Сімейний лікар М.П.Павловський, О.Я.Ладний, Я.П.Базилевич та ін .- Львів, 1989.- 64 с.
13. Лемішко Б.Б., Мартинюк І.О., Фільц Ю.О. Консультативний лікувально-діагностичний центр поліклініки сімейної медицини // Практична медицина,- 2005.- №1.- С. 133-136.
14. Поліклінічна справа і сімейний лікар / За ред. Є.Я.Склярів, І.О.Мартинюка, Б.Б.Лемішка.- К.: Здоров'я, 2003.- 639 с.
15. Університетська клініка сімейної медицини / Є.Я.Склярів, Б.Б.Лемішко, І.О.Мартинюк пін.// Практична медицина.- 2005.- №1.- С129-133.
16. Лемішко Б., Сагам Ю., Лемішко О., Мартинюк І., Федущак А. Програма реорганізації первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини у 5-й комунальній міській клінічній ПОЛІКЛІНІЦІ М. Львова // Практична медицина.- 2003.- №5.- С. 150-153.
17. Чопей І.В. Порівняльна характеристика моделей сімейної медицини в деяких країнах та можливості їх опанування в Україні /Вибрані матеріали І з'їзду сімейних лікарів України -Київ-Львів, 2001.- С109-118.

Додаток 1

Положення про амбулаторію (відділення) сімейних лікарів

Загальні положення

Основною метою організації амбулаторії (відділення) сімейних лікарів є надання первинної медико-санітарної допомоги населенню всіх вікових груп сімейно-територіальної ділянки, надання повного обсягу кваліфікованої лікувально-профілактичної допомоги всім членам сім'я, що має забезпечити збереження та зміцнення їх здоров'я.

Амбулаторія сімейних лікарів може організовуватись як підрозділ бюджетного лікувального закладу комунальної власності.

В одній амбулаторії сімейних лікарів можуть об'єднуватись для здійснення своєї діяльності 3-6 сімейних лікарів.

Амбулаторія сімейних лікарів, яка входить в склад поліклініки або лікарні, а також відділення сімейних лікарів амбулаторно-поліклінічної установи організуються територіальними органами охорони здоров'я.

Сімейні лікарі в амбулаторії (відділенні) працюють за трудовим договором з відповідним медичним закладом.

Межі сімейно-територіальної дільниці формуються з врахуванням права вільного вибору лікаря і визначаються умовами контракту.

Приміщення амбулаторії сімейних лікарів може бути орендованим або знаходитися у власності закладу охорони здоров'я, в склад якого входить амбулаторія.

Основні завдання амбулаторії (відділення) сімейних лікарів

Здійснення своєчасного кваліфікованого медико-санітарного забезпечення населення всіх вікових груп на території обслуговування як в поліклініці, так і вдома.

Організація та проведення комплексу профілактичних заходів серед дитячого та дорослого населення направлених на зниження захворюваності, інвалідизації та смертності населення.

Організація та здійснення диспансеризації дитячого населення, підлітків, осіб з підвищеним ризиком хронічних та онкологічних захворювань.

Організація та проведення заходів по санітарно-гігієнічному вихованню населення, пропаганді здорового способу життя та питанню планування сім'ї.

Надання невідкладної та екстреної медичної допомоги.

Організація стаціонарного лікування хворих в лікарнях, ведення хворих в денних стаціонарах поліклініки та в стаціонарах вдома.

Співпраця з жіночою консультацією поліклініки по своєчасному виявленню та спостереженню за вагітними жінками, організація патронажного спостереження за дітьми першого року життя.

Експертиза тимчасової та стійкої страти працездатності, видачу та продовження листків непрацездатності, скерування на МСЕК осіб з ознаками стійкої втрати працездатності, відбір на санаторно-курортне лікування.

Співпраця з СЕС з питання імунопрофілактики серед всіх вікових груп, зниження інфекційної захворюваності.

При необхідності проведення консилиумів з лікарями спеціалізованих кабінетів.

Структура і штати амбулаторії (відділення) сімейних лікарів.

Амбулаторія сімейних лікарів в своєму складі повинна мати:

реєстратуру

оглядовий кабінет

кабінети лікарського прийому

експрес-лабораторію

кабінет функціональної діагностики

маніпуляційну

операційно-перев'язувальний блок

Структура відділення сімейної медицини

Поліклінічне відділення сімейної медицини складається з кабінетів сімейних лікарів. В ньому розгортаються діагностичні кабінети, маніпуляційна. Кількість інших структурних підрозділів визначається керівництвом медичного закладу.

Штатна чисельність медперсоналу амбулаторії визначається чисельністю обслуговуючого населення:

один сімейний лікар на 300 сімей

на кожного сімейного лікаря одна медична сестра

молодший персонал

інший персонал визначається особливостями діяльності амбулаторії

Амбулаторія сімейних лікарів очолює завідувач амбулаторії, що визначається з числа найбільш досвідчених сімейних лікарів

Відділення сімейних лікарів очолює завідувач відділенням, який підпорядковується головному лікарю лікувально-профілактичного закладу.

Амбулаторія (відділення) сімейних лікарів забезпечується медичним і господарським обладнанням згідно з нормативами.

Обладнання амбулаторії сімейних лікарів медичною технікою і апаратурою

Амбулаторія сімейних лікарів обладнується медичною технікою і апаратурою відповідно до необхідності забезпечення виконання сімейним лікарем (медичною сестрою) професійних вмінь і практичних навичок, передбачених кваліфікаційною характеристикою:

Апарат для вимірювання артеріального тиску. Апарат для вимірювання венозного тиску (апарат Вальдмана). Стетофонендоскоп.

Набір медикаментозних засобів для надання невідкладної медичної допомоги.

Кушетка, пеленальний столик, ростомір, медична вага для дорослих і дітей, м'яка метрова лінійка. Кутомір. Термометр. Настільна лампа.

Гінекологічне крісло. Акушерський стетоскоп. Вимірювач розмірів таза. Вагінальні дзеркала.

Неврологічний молоток.

Таблиці для визначення гостроти і поля зору. Офтальмоскоп. Кольоротест.

Отоскоп. Дзеркало для риноскопії. Камертон. Шпатель.

Набір сивороток для визначення груп крові і резус-фактора, предметні скельця, пробірки, водяна баня, секундомір.

Таблиці диференціації діагностики, алгоритми діагностики основних захворювань та невідкладних станів, таблиці генетичних захворювань.

Обладнання операційної та перев'язочної набір інструментарію для місцевого знечуження та виконання малих операцій та перев'язок.

Хірургічні рукавички, набір катетерів для катетеризації сечового міхура.

Набір шин та інших засобів транспортної мобілізації переломів.

Мікроскоп, набір для збору матеріалу для цитологічного і бактеріологічного дослідження.

Набір для експрес-діагностики невідкладних станів.

Електрокардіограф.

Апарат штучної вентиляції легенів, набір для трахеотомії.
Набір одноразових шприців, систем та штативів для переливання крові і кровозамінників.

Додаток 2

Положення про сімейного лікаря

1. Загальні положення

Сімейний лікар – це спеціаліст з вищою медичною освітою, який має юридичне право надавати первинну багато профільну медико-санітарну допомогу населенню на закріпленій територіальній ділянці.

На посаду сімейного лікаря призначається лікар, який пройшов 3-річну підготовку в інтернатурі за спеціальністю „лікар загальної практики”, або лікар-терапевт чи лікар-педіатр, який пройшов підготовку на циклі спеціалізації з сімейної медицини в інститутах (факультетах) удосконалення лікарів і отримав сертифікат спеціаліста за спеціальністю „лікар загальної практики” або „сімейна медицина”.

Сімейний лікар здійснює свою діяльність в бюджетному лікувальному закладі комунальної власності (поліклініці, медсанчастини, міській або сільській лікарській амбулаторії).

Сімейний лікар може працювати індивідуально, в групі сімейних лікарів.

Сімейний лікар працює за трудовим договором з відповідним медичним закладом.

Контингенти обслуговування, їх численність, формуються з врахуванням права вільного вибору лікаря за територіально-сімейним принципом і визначаються умовами трудового договору.

Сімейний лікар здійснює амбулаторний прийом і відвідування вдома, проведення комплексу профілактичних і оздоровчих діагностично-лікувальних і реабілітаційних заходів у всіх вікових групах, при всіх видах захворювань і пошкоджень відповідно до кваліфікаційної характеристики фахівця із спеціальності „сімейна медицина”, надає екстрену медичну допомогу при невідкладних станах і травматичних пошкодженнях, сприяє у вирішенні медико-соціальних проблем сім'ї.

За угодою сімейному лікареві можуть бути виділені лікарняні ліжка в стаціонарі для ведення хворих. При необхідності сімейний лікар може організувати стаціонари вдома, денні стаціонари в амбулаторно-поліклінічних закладах.

Сімейний лікар працює разом з сімейною медичною сестрою, яка має спеціальну підготовку.

В своїй діяльності сімейний лікар керується даним положенням, законодавчими і нормативними документами України з питань охорони здоров'я.

Контроль за діяльністю сімейного лікаря здійснюється у встановленому порядку органами охорони здоров'я за місцем роботи лікаря.

Призначення і звільнення сімейного лікаря проводиться відповідно до чинного законодавства і умов трудового договору.

Обов'язки сімейного лікаря

Основним обов'язком сімейного лікаря є надання первинної медико-санітарної допомоги населенню відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики і одержаного сертифікату:

Проведення санітарно-освітньої роботи по вихованню населення, пропаганді здорового способу життя, попередженню розвитку захворювань.

Здійснення профілактичної роботи, направленої на виявлення ранніх і скритних форм захворювання і факторів ризику.

Здійснення динамічного спостереження за станом здоров'я членів кожної сім'ї закріпленого регіону з проведенням необхідного обстеження і оздоровлення за індивідуальним комплексом лікувально-оздоровчих заходів.

Надання оздоровчих заходів екстреної медичної допомоги хворим і потерпілим при невідкладних станах незалежно від місця проживання.

Своєчасна консультація і госпіталізація планових і ургентних хворих в встановленому порядку.

Проведення лікувальних і реабілітаційних заходів в обсязі, який відповідає вимогам кваліфікаційної характеристики.

Проведення експертизи тимчасової втрати працездатності пацієнтів відповідно до інструкції ВЦСПС і Наркомздрава СРСР „Про порядок видачі застрахованим лікарняних листків”, затвердженої постановою Ради народних комісарів СРСР від 14 серпня 1937 року за № 1382 (зі змінами та доповненнями на 12 листопада 1984 року) і направлення на МСЕК.

Здійснення своєчасної діагностики, раннього виявлення і відповідного лікування інфекційних захворювань, негайну сигналізацію про випадки інфекційних захворювань, харчових і професійних отруєнь, про випадки порушення режиму і виконання протиепідемічних заходів, направлення у відповідну санітарно-епідемічну станцію екстреного повідомлення.

Проведення імунопрофілактики захворювань.

Організація медико-соціальної і побутової допомоги спільно з органами соціального захисту і службами милосердя одиноким, пристарілим, інвалідам, хронічним хворим.

Надання консультативної допомоги сім'ї з питань:

Вигодування, виховання дітей, підготовки їх до дитячих дошкільних закладів, школи, профорієнтації.

Планування сім'ї, етики, психології, гігієни, соціальних аспектів сімейного життя.

Проведення систематичної роботи по підвищенню рівня медичних знань сімейної медсестри та молодшого персоналу.

Систематичне підвищення своєї професійної кваліфікації як шляхом самопідготовки, так і проходженням курсів удосконалення лікарів.

Ведення затверджених форм обліково-звітної документації.

Права сімейного лікаря.

Сімейний лікар має право:

Контролювати роботи підпорядкованого йому середнього і молодшого медперсоналу.
Вносити пропозиції з питань покращення організації і якості медико-санітарної допомоги населенню.

Брати участь в нарадах, науково-практичних конференціях, семінарах з питань лікувально-профілактичної допомоги.

Підвищувати свою кваліфікацію в медичних закладах з оплатою як за рахунок коштів наймача, так і за власний рахунок.

Проводити у встановленому порядку експертизи якості надання медичної допомоги пацієнту іншими спеціалістами.

Бути членом різних громадських і професійних організацій.

Взаємовідносини сімейного лікаря

При виконанні своїх функцій сімейний лікар разом з керівництвом відповідного медичного закладу вступає у взаємовідносини:

З керівництвом спеціалізованих медичних закладів з метою надання пацієнтам різних видів спеціалізованої і вузько-спеціалізованої діагностичної та лікувально-профілактичної допомоги.

Зі станцією швидкої медичної допомоги з питань надання деяких видів екстреної медичної допомоги.

З міськими лікарнями у вирішенні питань стаціонарної допомоги.

З міською (районною) санепідстанцією, одержуючи від неї спеціальні вказівки з питань проведення поточного санітарного нагляду, санітарно-протиепідемічних заходів.

З міською дезстанцією у вирішенні питань госпіталізації інфекційних хворих, проведення протиепідемічних заходів у вогнищах інфекції.

З директорами шкіл, дитячих дошкільних закладів, розміщення на території обслуговування при спільній роботі по покращенню утримання дітей в дитячих садках, проведенню профілактичних заходів, профоглядів, щеплень.

З аптеками при здійсненні медикаментозного забезпечення хворих.

З іншими секторами народного господарства у вирішенні питань охорони та зміцнення здоров'я населення.

Відповідальність сімейного лікаря

Сімейний лікар несе дисциплінарну відповідальність в межах своїх прав і обов'язків за самостійно прийняті рішення.

За протиправні дії або бездіяльність, які наносять збитки здоров'ю чи приводять до смерті пацієнта, несе відповідальність у встановленому законом порядку.

Додаток 3

**Положення
про сімейну медичну сестру**

1. Загальні положення

Сімейна медична сестра – це спеціаліст із середньою медичною освітою, який допомагає сімейному лікареві надавати первинну багато профільну медико-санітарну допомогу на закріпленій територіальній дільниці. На посаду сімейної медичної сестри призначається медична сестра, яка має досвід роботи на терапевтичній або педіатричній дільниці, і за своїми знаннями і вміннями відповідає вимогам кваліфікаційної характеристики сімейної медичної сестри.

Сімейна медична сестра працює під безпосереднім керівництвом і контролем сімейного лікаря.

Сімейна медична сестра може здійснювати свою діяльність в бюджетному медичному закладі комунальної власності (поліклініці, медсанчастині, міській або сільській лікарській амбулаторії і ін.).

Сімейна медична сестра може працювати індивідуально з одним сімейним лікарем або в групі сімейних лікарів. В останньому випадку вона також підпорядковується старшій медичній сестрі.

Сімейна медична сестра працює за трудовим договором з відповідним медичним закладом.

Сімейна медична сестра є помічником сімейного лікаря в проведенні комплексу профілактичних і оздоровчих, діагностично-лікувальних і реабілітаційних заходів, у вирішенні медико-соціальних проблем сім'ям територіальної дільниці, надає екстрену медичну долі карську допомогу хворим і потерпілим при невідкладних станах.

В своїй діяльності сімейна медична сестра керується даним положенням, законодавчими і нормативними документами України з питань охорони здоров'я населення.

Призначення та звільнення медичної сестри проводяться відповідно до чинного законодавства і умов трудового договору.

Обов'язки сімейної медичної сестри

Підготовка амбулаторного прийому сімейному лікарю і допомога при прийомі хворих, а також в домашніх умовах.

Вимірювання пацієнтам артеріального тиску, проведення антропометрії, термометрії та інших обстежень за вказівкою сімейного лікаря.

Заповнення статистичних талонів, карт екстреного повідомлення, бланків направлень на лікувально-діагностичні обстеження, посильних листів на МСЕК, санаторно-курортних карт, виписок із індивідуальних карт амбулаторного хворого, контрольних карт диспансерного спостереження та інших форм медичної документації.

Навчання хворих способу і порядку підготовки до лабораторних, інструментальних і апаратних обстежень.

Проведення збору матеріалу для біохімічних і бактеріологічних обстежень відповідно до призначень лікаря.

Виконання лікарських призначень і медичних маніпуляцій хворим в поліклініці (амбулаторії) і вдома відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики сімейної медсестри.

Надання екстреної медичної долі карської допомоги при невідкладних станах і травмах, що загрожують життю хворого чи потерпілого.

Проведення дополового патронажу вагітних жінок своєї територіальної дільниці.
Відвідування разом з сімейним лікарем новонароджених в перші три дні після виписки з пологового будинку.
Регулярне спостереження за здоровими і хворими дітьми.
Виконання щеплень дітям згідно з графіком.
Проведення профілактичної і санітарно-освітньої роботи серед населення з питань розвитку і виховання здорової дитини, пропаганди здорового способу життя.
Профілактична робота із своєчасного виявлення туберкульозу, онкологічних та інших захворювань.
Контроль за виконанням хворими лікувальних і оздоровчих заходів та рекомендацій сімейного лікаря.
Участь у реалізації протиепідемічних заходів на сімейно-територіальній дільниці.
Ведення обліку роботи за встановленою формою.
Підготовка даних для складання статичних звітів.
Підвищення своєї професійної кваліфікації шляхом самопідготовки, на курсах удосконалення, вивчення передового досвіду організації роботи сімейної медсестри, участь в конференціях і семінарах.

Права сімейної медичної сестри

Вимагати від адміністрації медичної установи, сімейного лікаря створення необхідних умов для забезпечення умов для забезпечення якісного виконання посадових обов'язків сімейної медичної сестри.
Вносити пропозиції з питань поліпшення організації і якості медико-санітарної допомоги населенню.
Брати участь в нарадах, в науково-практичних конференціях, семінарах з питань лікувально-профілактичної допомоги.
Бути членом різних громадських і професійних організацій.
Підвищувати свою кваліфікацію в медичних закладах з оплатою, як за рахунок коштів наймача, та і за власний рахунок.

4. Взаємовідносини сімейної медсестри

При виконанні своїх функцій сімейна медична сестра вступає у взаємовідносини:

Із старшою (головною) медичною сестрою лікувально-профілактичної установи, одержує від неї вказівки і подає їй звіт про свою діяльність.
З міською (районною) санепідемстанцією та дезстанцією, з питань проведення поточного санітарного нагляду, санітарно-епідеміологічних заходів.
З станцією швидкої медичної допомоги з питань госпіталізації хворих з невідкладними станами.
З працівниками Червоного Хреста, управлінням, відділами соціального захисту населення.
З директорами та медпрацівниками шкіл, дитячих дошкільних закладів, розміщених на території обслуговування, з питань проведення гігієнічного навчання, профоглядів, щеплень та інших оздоровчих заходів.
З молодшим медичним персоналом з питань організації праці.

5. Відповідальність сімейної медсестри

Сімейна медична сестра несе дисциплінарну відповідальність в межах своїх прав і обов'язків за самостійно прийняті рішення.

За протиправні дії або бездіяльність, які наносять збитки здоров'ю чи приводять до смерті пацієнта, несе відповідальність у встановленому законом порядку.